

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk
(przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska
SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 kwietnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi
z 28 października 2021 r., III Ca 1485/20,
w sprawie z powództwa M.K.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- I. oddala skargę kasacyjną;**
- II. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz M.K.
2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 kwietnia 2020 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zasądził od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz M.K. 50 811,17 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 24 września 2019 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2) i orzekł o zwrocie wydatków poniesionych w toku postępowania (pkt 3).

Wyrokiem z 28 października 2021 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił apelację pozwanego (pkt 1) i zasądził od pozwanego na rzecz powoda koszty postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Powód M.K. zawarł 5 marca 2007 r. z Bankiem1 spółką akcyjną w G. umowę o kredyt mieszkaniowy [...] denominowany do CHF. Zgodnie z § 1 części szczególnej umowy, kredyt był przeznaczony na zakup spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego. Umowa kredytu została zawarta na okres od 5 marca 2007 roku do 20 lutego 2037 roku (359 rat kapitałowo-odsetkowych). Kwota kredytu do wypłaty wyniosła 235 000 zł. Zasady spłaty kredytu określono w § 13-16 Części Ogólnej Umowy. Powód oświadczył też, że zapoznał się z treścią otrzymanych „Ogólnych warunków udzielania przez Bank1 S.A. kredytu mieszkaniowego [...]” (dalej OWU) oraz wyciągu z „Tabeli opłat i prowizji dla klientów indywidualnych w Bank1 S.A.”.

Kredyt mieszkaniowy [...] został udzielony w PLN. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, kwota kredytu w PLN została określona poprzez przeliczenie na złote kwoty wyrażonej w walucie, w której był kredyt denominowany, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z tabelą kursów z dnia uruchomienia środków. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej zmiana kursu waluty wpływała na wypłacane w złotych przez Bank kwoty transz kredytu oraz spłacane w złotych przez kredytobiorcę kwoty rat kapitałowo-odsetkowych. Ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosił kredytobiorca. Oprocentowanie kredytu ustalane było według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę odpowiedniej stopy bazowej, powiększanej o marżę banku. Stopa bazowa odpowiadała obowiązującej w ostatnim dniu roboczym przed dniem uruchomienia środków stawce LIBOR 6M w przypadku kredytów denominowanych w USD lub CHF. Stopa bazowa ustalona w umowie o kredyt obowiązywała do przedostatniego dnia włącznie 6-miesięcznego okresu obrachunkowego. Zmiana stopy bazowej na stopę

obowiązującą w ostatnim dniu roboczym przed dniem zmiany, następowała ostatniego dnia każdego 6-miesięcznego okresu obrachunkowego, aż do całkowitej spłaty kredytu, przy czym pierwsza zmiana następowała po 6 miesiącach, licząc od dnia uruchomienia kredytu. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, wypłata środków następowała w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość wypłaconej kwoty wyrażonej w walucie obcej. Zmiana oprocentowania powodowała w systemie równych rat kapitałowo-odsetkowych zmianę wysokości odsetek oraz wysokości rat kapitałowych.

Do przeliczeń kwot walut uruchamianego kredytu miał zastosowanie kurs kupna waluty obcej według tabeli kursów z dnia wypłaty środków. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej harmonogram spłat kredytu wyrażony został w walucie, w której był kredyt denominowany. Spłata następowała w złotych w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej. Do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu zastosowanie miał kurs sprzedaży danej waluty wg tabeli kursów z dnia spłaty.

Spłata kredytu następowała w ten sposób, że kredytobiorca dokonywał wpłat środków na rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy prowadzony przez Bank lub bezpośrednio na rachunek obsługi kredytu. Na zabezpieczenie udzielonego kredytu została ustanowiona hipoteka kaucyjna na nieruchomości lokalowej, na której nabycie udzielony był kredyt do kwoty 352 500 zł. Bank wypłacił 9 marca 2007 235 000 zł, co stanowiło równowartość 99 762,27 CHF, według kursu 2,3556 zł. Wypłata została dokonana zgodnie z dyspozycją złożoną przez kredytobiorcę.

W okresie od 5 marca 2007 roku do 23 kwietnia 2019 roku, powód wpłacił na rzecz pozwanego (a także jego poprzednika) łącznie kwotę 49 905,52 zł (co odpowiadało 34 037,09 CHF) tytułem spłaty wymagalnego kapitału oraz 45 732,96 zł (co odpowiadało 21 056,41 CHF) tytułem spłaty wymaganych odsetek.

Zdaniem Sądu Rejonowego strony zawarły umowę kredytu denominowanego, która nie spełniała wymogów umowy kredytu bankowego, zdefiniowanej w art. 69 prawa bankowego i w konsekwencji jest nieważna. Kwota kredytu, mimo że przynależy do *essentialia negotii* umowy w ogóle nie została objęta jednoznacznym konsensusem stron. Zasadniczą kwestią, która przesądziła o niemożności

utrzymania w obrocie przedmiotowej umowy są mechanizmy przeliczeniowe, zawarte w Części Ogólnej Umowy, które dotyczyły wypłaty kredytu, jak i zasad jego spłaty. Mechanizmy te muszą zostać ocenione w tej sprawie jako abuzywne, a więc i nieprzydatne dla określenia głównych obowiązków stron umowy kredytowej.

W przedmiotowej umowie za abuzywne uznano postanowienia § 1 pkt. 2, oraz § 7 pkt 6 i 7, § 11 pkt. 2 i 3 i § 13 pkt. 7 ppkt. 7.2 i 7.3 Części Ogólnej Umowy.

W wyniku rozpoznania apelacji wniesionej przez pozwanego, Sąd Okręgowy zaaprobował ocenę umowy jako nieważnej, gdyż wystąpiły przesłanki do uznania postanowień przewidujących indeksację kredytu za postanowienia niedozwolone. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że umowa kredytu nie określała szczegółowego sposobu ustalania kursu, przez co powód był zdany na arbitralne decyzje banku w tej kwestii. Ponadto o abuzywności tych postanowień świadczy brak ich transparentności. Umowa kredytu nie przedstawiała w sposób przejrzysty konkretnych działań mechanizmu wymiany waluty obcej, tak by powód był w stanie samodzielnie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z umowy konsekwencje ekonomiczne.

Zawarte w umowie stron postanowienia zawierające klauzule kształtujące mechanizm indeksacji – i tym samym określające świadczenie główne kredytobiorców – zdaniem Sądu Okręgowego należało uznać za abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., a konsekwencją tego jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie.

Sąd odwoławczy wskazał, że zasadne jest rozliczenie stron na podstawie art. 405 w związku z art. 410 § 1 i 2 k.c., a strony powinny dokonać wzajemnego zwrotu otrzymanych świadczeń.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został w całości zaskarżony skargą kasacyjną przez pozwanego, który zarzucił:

I. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.:

- art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia wyroku w sposób wadliwy;

II. naruszenie prawa materialnego, tj.:

- art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 Prawa bankowego, polegające na:

a) błędnej wykładni skutkującej uznaniem, że zawarta przez strony umowa była umową o kredyt w złotych polskich, a nie umową o kredyt w CHF;

b) błędnej wykładni skutkującej uznaniem, że w umowie kredytu brak jest *essentialia negotii* umowy kredytowej, w rezultacie czego Sąd drugiej instancji zaaprobował pogląd Sądu pierwszej instancji o nieważności Umowy na podstawie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 Prawa bankowego,

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego w zw. z art. 358¹ § 1 i 2 k.c. przez ich błędną wykładnię i uznanie, że:

a) zawarta przez strony umowa była umową o kredyt w złotych polskich, a nie umową o kredyt w CHF;

b) zawarte w umowie klauzule przeliczeniowe odwołujące się do kursu kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego z tabeli kursów kredytodawcy stanowią klauzulę waloryzacyjną, podczas gdy prawidłowa wykładnia wskazanych przepisów na gruncie umowy kredytu prowadzi do wniosku, że waluta obca określa wartość zobowiązania i nie stanowi klauzuli waloryzacyjnej;

c) kredyt udzielony powodowi na podstawie umowy kredytu jest kredytem indeksowanym do waluty obcej, podczas gdy strony zawarły umowę kredytu denominowanego w CHF;

- art. 358 k.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 24 stycznia 2009 r.) przez jego błędną wykładnię oraz naruszenie art. 3 i 7 prawa dewizowego w brzmieniu obowiązującym w chwili zawarcia umowy kredytu, art. 385¹ § 1 k.c. przez:

a) jego błędną wykładnię polegającą na tym, że Sąd drugiej instancji nieprawidłowo ustalił treść przesłanek „*sprzeczności z dobrymi obyczajami*” i „*rażącego naruszenia interesu konsumenta*”, w rezultacie czego Sąd drugiej instancji bezzasadnie uznał § 7 ust. 6; § 11 ust. 1, 2, 3 i § 13 ust. 7 Części Ogólnej Umowy (dalej jako „COU”) Umowy kredytu za klauzule abuzywne pomimo tego, że nie było podstaw ku temu,

b) niewłaściwe zastosowanie, polegające na dokonaniu zbiorowej oceny § 7 ust. 6;

§ 11 ust. 1, 2, 3 i § 13 ust. 7 COU, podczas gdy Sąd drugiej instancji zobligowany był do zbadania, czy każde z zakwestionowanych postanowień prowadziło do powstania znacznej nierównowagi pomiędzy prawami i obowiązkami stron i czy rzeczywiście rażąco naruszało interesy konsumenta;

c) pominięcie w ocenie § 11 ust. 1, 2, 3 COU w świetle podniesionego przez powoda zarzutu abuzywności, że w § 1 ust. 6 Części Szczególnej Umowy (dalej jako „CSU”) wprost została wskazana kwota złotych, która miała zostać wypłacona (i faktycznie została wypłacona) na rzecz powoda;

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. art. 69 ust. 1 i ust. 2 Prawa bankowego przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że postanowienia Umowy kredytu w postaci § 7 ust. 6; § 11 ust. 1, 2, 3 i § 13 ust. 7 COU Umowy kredytu kształtują główne świadczenia stron oraz określają *essentialia negotii* umowy kredytu;

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej również jako: „Dyrektywa 93/13”) przez błędną ich wykładnię i przyjęcie, że oceny skutków abuzywności dokonuje się na moment zawierania umowy;

- art. 385¹ § 2 w zw. z art. 58 § 1 k.c., w zw. z art. 69 ust 1, 2 i 3 Prawa bankowego, art. 354 § 1 i 2 k.c., art. 4 i 6 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (tzw. ustawa antyspreadowa) i art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że po wyeliminowaniu z Umowy kredytu postanowień w postaci § 7 ust. 6; § 11 ust. 1, 2, 3 i § 13 ust. 7 COU umowa nie może być dalej wykonywana i musi zostać unieważniona, podczas gdy w świetle obowiązujących przepisów brak jest podstaw do takiej konkluzji;

- art. 385¹ § 2 w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust 1 i 2 Prawa bankowego, art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 358 § 1 i 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24 stycznia 2009 r., art. L przepisów wprowadzających kodeks cywilny (dalej „p.w.k.c.”) przez błędną wykładnię i przyjęcie, że ewentualna luka w umowie powstała na skutek usunięcia z niej klauzul przeliczeniowych odsyłających do kursów kupna i sprzedaży CHF z tabeli kursów banku, gdyby przyjąć, że taka luka w ogóle może powstać, nie może być wypełniona poprzez odwołanie się do treści art. 358 § 2 k.c.;

- art. 410 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie;
- art. 496 w zw. z art. 497 k.c. przez nieuwzględnienie podniesionego przez pozwanego w toku postępowania apelacyjnego ewentualnego zarzutu zatrzymania.

W oparciu o przytoczone powyżej podstawy kasacyjne pozwany wnioskował o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, a także pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości i orzeczenie co do istoty sprawy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wnioskował o jej oddalenie i zasądzenie na swoją rzecz od pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego podlegała oddaleniu wobec braku uzasadnionych podstaw.

Zgodnie z art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, obejmującej ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że zarzut naruszenia powyższego przepisu może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia wyroku uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, a także w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. m.in. wyrok SN z 14 listopada 2023 r., II USKP 125/22). Analiza motywów zaskarżonego wyroku prowadzi do jednoznacznego wniosku, że jego uzasadnienie zawiera wszystkie niezbędne elementy, umożliwiające przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. W tym uzasadnieniu nie sposób doszukać się także kwalifikowanych błędów czy braków, które uzasadniałyby podniesiony przez skarżącego zarzut.

W przeciwieństwie do twierdzeń pozwanego, Sądy *meriti* wyjaśniły szczegółowo charakter spornej umowy kredytu. Obszerny fragment uzasadnienia poświęciły wyjaśnieniu, dlaczego uznały, że strony zawarły umowę kredytu denominowanego, która nie spełniała wymogów umowy kredytu bankowego, zdefiniowanej w art. 69 prawa bankowego. Sądy wyjaśniły, że bank nie oddał do dyspozycji kredytobiorcy wskazanej w umowie kwoty, lecz kwotę w złotych polskich, która nie była znana w chwili zawarcia umowy. Z tych względów opowiedziały się za nieważnością umowy w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. Zastosowanie denominacji odbywało się według kursu CHF arbitralnie ustalanego przez bank, tj. według kursu obowiązującego w kredytującym banku zgodnie z zasadami arbitralnie określonymi w sposób jedynie wiadomy silniejszej stronie stosunku prawnego. Sądy *meriti* skonstatowały, że w umowie kwoty kredytu w PLN, a jedynie odniesienie jej do kursu CHF, który z uwagi na swój abuzywny charakter nie wiąże konsumenta, przesądza o nieważności tak skonstruowanej umowy.

Przechodząc do omówienia zarzutów przytoczonych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) w pierwszej kolejności należy odwołać się do uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22), w której Sąd Najwyższy jednoznacznie przesądził, że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Natomiast w razie niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Również we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazywano, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego taką walutą) i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny

podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za niezwiązaniem umową równoznaczną w skutkach z nieważnością (tak np. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi zatem do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (wyrok SN z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22); to samo dotyczy kredytu denominowanego kursem CHF (wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Apelacyjny prawidłowo zatem uznał sporną umowę o kredyt za niewiążącą konsumenta.

Ponadto należy podkreślić, że wejście w życie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe (Dz.U. Nr 165, poz. 984, tzw. ustawy antyspreadowej), w tym dodanie ust. 3 do art. 69 pr.bank., nie wyłącza możliwości powoływania się na abuzywność klauzul związanych z niejasnym i jednostronnym sposobem określania kursu waluty, po jakim ma być dokonywana spłata, zawartych w umowach kredytowych, które były zawarte i realizowane jeszcze przed wejściem w życie tej nowelizacji (por. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, z 13 kwietnia 2023 r., II CSKP 1228/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi także wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21).

W art. 385¹ i nast. k.c. uregulowano kwestie związane z niedozwolonymi postanowieniami umownymi, zwanymi także klauzulami abuzywnymi, w tym skutki wprowadzenia ich do umowy z udziałem konsumenta. Tworzą one rdzeń systemu ochrony konsumenta przed wykorzystaniem przez przedsiębiorców silniejszej pozycji kontraktowej, związanej z możliwością jednostronnego kształtowania treści wiążących strony postanowień, w celu zastrzegania klauzul niekorzystnych dla konsumenta (por. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP

29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Przepisy te stanowią implementację Dyrektywy 93/13, w związku z czym dokonując ich wykładni, należy brać pod uwagę wskazówki wynikające z tej dyrektywy, jak i dorobek orzeczniczy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Co prawda, dyrektywa unijna nie jest bezpośrednio stosowana, jak ma to miejsce w przypadku rozporządzeń unijnych, niemniej jej właściwa transpozycja stanowi obowiązek państwa Unii Europejskiej, w konsekwencji czego spory wynikłe na tle stanów faktycznych objętych dyrektywą powinny być interpretowane i rozwiązywane z uwzględnieniem jej celów i postanowień.

Art. 385¹ § 1 k.c. stanowi, że postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne); nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Natomiast art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 stanowi, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

Z art. 385¹ § 1 k.c. wynika również sankcja, którą dotknięte jest niedozwolone postanowienie umowne, polegająca na tym, że „nie wiąże” ono konsumenta. Przepis ten jest skorelowany z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, zgodnie z którym państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Natomiast w świetle jej art. 7 ust. 1 zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wielokrotnie już wyjaśniano, że niedozwolone postanowienie umowne (385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy

samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Nie budzi też wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; uchwałę Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20, MoP 2021, nr 15, s. 775; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A.).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa - jak wcześniej wskazano - nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (por. postanowienie SN z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22 i wskazane tam orzeczenia oraz postanowienie SN z 6 października 2022 r., I CSK 3614/22).

Konsekwencją wadliwości umowy i przytoczonych wyżej rozważań, które stały się podstawą do wydania orzeczenia o treści jak w zaskarżonym wyroku, było również zastosowanie przepisów o obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, skoro zostało ono przez powoda spełnione w wyniku nieważnej umowy. Jeżeli zatem powód nie był zobowiązany do świadczenia na rzecz pozwanego z omówionych przez Sądy *meriti* względów, należało przyjąć, że nie doszło do naruszenia art. 410 § 2 k.c. Kredytodawca może wszakże żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. W momencie, gdy powód zmanifestował brak woli utrzymania stosunku prawnego łączącego go z pozwanym i zażądał zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie umowy, również pozwany

uzyskał roszczenie o zwrot tego, co na podstawie umowy świadczył powodowi. Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że świadczenia tego bank mógł zażądać lub doprowadzić do umorzenia się obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej przez potrącenie (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2024 r., I CSK 4419/23).

Odnosząc się do problemu zastosowania w sprawie art. 496 i art. 497 k.c., z uwagi na podniesiony przez skarżącego zarzut zatrzymania, należy wyjaśnić, że w uchwale z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, Sąd Najwyższy przesądził, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. W okolicznościach sprawy co do zasady nie ma natomiast wątpliwości, że wzajemne roszczenia stron nadają się do potrącenia. Stąd też zarzut naruszenia art. 496 i 497 k.c. jest bezzasadny.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy uznał, że skarga kasacyjna pozwanego nie miała uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego znalazło podstawę w art. 98 § 1, 1¹ i 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

A.W.

[r.g.]

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Piotr Telusiewicz